

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน ในด้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป ร่วมประเมิน และร่วมรับผลการพัฒนา 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนในฝัน มี 5 ด้าน คือปัจจัยด้านชุมชน ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และด้านงบประมาณและทรัพยากร ในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน 3) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน 4) ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า ผู้นำศาสนา เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มสตรี และผู้ประกอบการ รวมทั้งสิ้น 315 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกกิจกรรมในกระบวนการวิจัย แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม แบบบันทึกการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แบบสังเกตมิติ แบบประเมินผลระหว่างการวิจัย แบบประเมินการมีส่วนร่วมก่อนและหลังร่วมกระบวนการวิจัย และแบบประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน และแบบประเมินตนเองของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์ความแปรผัน และทดสอบที (t - test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป ร่วมประเมิน และร่วมรับผลการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในกิจกรรมที่ 1-6 คือ กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจ กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา กิจกรรมที่ 3 การคิดหาแนวทางและการวางแผนปฏิบัติงาน กิจกรรมที่ 4 การปฏิบัติตามแผน กิจกรรมที่ 5 การประเมินผลระหว่างการทำงาน และกิจกรรมที่ 6 การประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย โดยพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็น ความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และความหลากหลายของเนื้อหาสาระ กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมอยู่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.32, 2.32, 2.29, 2.30, 2.33 และ 2.31 ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการแสดงความคิดเห็นโดยเสนอทั้งสิ่งที่ต้องดำเนินการปัจจัยที่สนับสนุนและวิธีการพัฒนาโรงเรียนในฝัน ประเด็นของการอภิปรายส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นได้เชื่อมโยงและต่อเนื่อง มีความหลากหลาย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ส่วนสถานภาพทางการรับเลือกในการมีส่วนร่วมผ่านเกณฑ์ทุกกิจกรรม

2. การประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนระหว่างการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ 1-6 มีการประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนระหว่างการทำงาน ประเด็นการประเมินคือ ขั้นเตรียม ขั้นวางแผนปฏิบัติงาน และขั้นสรุปผล ซึ่งผลการประเมิน อยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย = 4.41, 4.21, 4.22, 4.22, 4.22 และ 4.21 ตามลำดับ) และการกระจายข้อมูลความคิดเห็นกว้าง (ค่าเฉลี่ย = 12.30, 11.25, 11.09, 11.51, 11.09, 13.12 ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการประเมินผลด้วยตนเองในทุกกิจกรรม มีการแสดงความคิดเห็นทั้งจุดเด่น จุดด้อยที่ต้องปรับปรุง แก้ไข ตลอดจนการเสนอทั้งสิ่งที่ต้องดำเนินการ ปัจจัยที่สนับสนุน และวิธีการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

3. การประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนก่อนและหลังร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป

ร่วมประเมิน และร่วมรับผลการพัฒนา หลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ที่ระดับนัยสำคัญ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐาน โรงเรียนในฝันอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านร่วมรับผลการพัฒนาอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือด้านร่วมสรุป ส่วนด้านร่วมทำอยู่ในระดับต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายต้องการเข้ามามีส่วนรับรู้และช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนร่วมกับทางโรงเรียน มีส่วนร่วมประเมินผลการดำเนินงาน และมีส่วนรับรู้ผลการประเมิน เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาให้เป็น โรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝันที่ยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าขาง คือ ปัจจัยด้าน ชุมชน ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และด้านงบประมาณและทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) หากพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยด้านชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25) รองลงมา คือ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา และด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.21 และ 4.18 ตามลำดับ) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านงบประมาณและทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย = 4.02)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานในฝันของโรงเรียนป่าขาง มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย คือ จุดเด่นโรงเรียนมีผลงานโดดเด่น เช่น นักเรียนมีความสามารถด้านการศึกษาเป็นตัวแทนทีมชาติ และด้านอาชีพ โดยได้รับรางวัลในการประกวดแข่งขันระดับจังหวัดและระดับภาค ส่วนด้านชุมชนพบว่า ชุมชนยอมเสียสละเวลาเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝัน แต่จุดด้อยคือปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา ด้านงบประมาณและทรัพยากร เช่น นักเรียนยังขาดทักษะกระบวนการคิดและขาดผู้อุปถัมภ์โรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝันทุกด้าน คือ ด้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป ร่วมประเมิน และร่วมรับผล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 2.85)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ ชมรมผู้ปกครองนักเรียน ชมรมศิษย์เก่า และเป็นวิทยากร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝันและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.18 และ 4.15 ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า หลังการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน เช่น ด้านที่เด่น คือ โรงเรียนจัดภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น มีการจัดการสอนแบบบูรณาการเป็นต้นแบบชุมชนในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำระบบ ICT มาใช้ในการเรียนการสอน ด้านที่ต้องปรับปรุง คือ นักเรียนไม่ค่อยสนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในท้องถิ่น และนอกท้องถิ่นเท่าที่ควร

ส่วนพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า นักเรียนนักเรียนเกิดความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นและปฏิบัติด้วยความเต็มใจแต่ด้านที่ต้องปรับปรุงคือ ครูควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลายใช้ ICT เอาใจใส่ดูแล และแก้ไขความประพฤติ มารยาท และการแต่งกายของนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ ห้องน้ำไม่เพียงพอ โรงอาหารคับแคบ ด้านกระบวนการเรียนรู้ให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ และควรลดการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลาเรียนให้มาก ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ ระบบอินเทอร์เน็ตช้ามาก และจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ยังไม่เพียงพอ และ ด้านอื่น ๆ ควรจัดอบรมและส่งเสริมด้านคุณธรรม และมีน้ำใจของนักเรียน นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นโรงเรียนในฝัน

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารและการบริหารจัดการโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า โรงเรียนป่าขางได้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนป่าขาง เป็นโครงสร้างการบริหารแบบกระจายอำนาจลงสู่ระดับฝ่ายและกลุ่มงาน ประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร 4 ฝ่าย และ 6 กลุ่มงาน ประกอบด้วย ฝ่ายธุรการ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายธุรการ และงานสำนักงานกลุ่มธุรการ มีหัวหน้ากลุ่มงานธุรการทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ และงานสำนักงานกลุ่มวิชาการ มีหัวหน้ากลุ่มงานทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครองมีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายปกครองและงานสำนักงาน กลุ่มปกครอง มีหัวหน้ากลุ่มงานปกครองทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริการมีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริการ และงานสำนักงานกลุ่มบริการ มีหัวหน้ากลุ่มงานบริการทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายบริการ กลุ่มงานแผนงาน มีหัวหน้ากลุ่มงานแผนงาน และงานสำนักงานกลุ่มงานแผนงาน มีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานแผนงาน กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศและงานงานอาชีพ มีหัวหน้ากลุ่มงานเทคโนโลยีฯ และงานสำนักงานกลุ่มเทคโนโลยีฯ มีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานเทคโนโลยีฯ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ เป็นกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีผลการวิจัยที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ 1 – 6 คือ กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจ กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา กิจกรรมที่ 3 การคิดหาแนวทางและการวางแผนปฏิบัติงาน กิจกรรมที่ 4 การปฏิบัติตามแผน กิจกรรมที่ 5 การประเมินผลระหว่างการทำงาน และกิจกรรมที่ 6 การประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ของกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและข้อมูลจากสัมภาษณ์ คือผลการมีส่วนร่วมด้านร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป ร่วมประเมิน และร่วมรับผล กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมปานกลาง ส่วนผลการประเมินระหว่างการทำงาน อยู่ในระดับดี และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนหลังเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีผลทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มขึ้น ในระหว่างการทำงานปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโดยทั่วไปสังคมไทยเป็นคนไม่ค่อยชอบคิด ไม่ชอบเสนอตนเอง ในขณะที่เข้าร่วมในกิจกรรม (กรมวิชาการ, 2536 : 50)

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง หลังการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน ตามผลการประเมินของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า กลุ่มสตรี ผู้นำศาสนาและผู้ประกอบการ พบว่ามีความสอดคล้องกัน โดยทั้งผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า กลุ่มสตรี ผู้นำศาสนา และผู้ประกอบการเห็นว่าชุมชนมีส่วนร่วมในด้านร่วมรับผลอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านร่วมประเมิน ด้านรวมคิด ด้านร่วมสรุป และ ส่วนด้านร่วมทำตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับวารางคณา วัชโย (2540 : จ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนา พบว่าการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถทำให้มองเห็นปัญหาได้รอบด้านและตรงจุด เพราะชุมชนเหล่านี้เป็นผู้รับผลกระทบโดยตรง การแก้ปัญหาก็ทำได้ตรงจุดและยังพบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่ร่วมกันจัดทำขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน ความร่วมมือที่จะตามมาก็มีมากทำให้การปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ชุมชนยังมีโอกาสได้ร่วมตรวจสอบและประเมินผลโดยชุมชนอีกทางหนึ่ง ส่วนกรมวิชาการ (2540) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านแรงงาน ความคิด ภูมิปัญญา และวัสดุสิ่งของ และจากความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นเห็นด้วยอย่างยิ่งที่การจัดหลักสูตร ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน และเต็มใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน

จากผลการประเมินของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ เห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านร่วมรับผลอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านร่วมประเมิน ด้านรวมคิด ด้านร่วมสรุป และด้านร่วมทำตามลำดับ

ในส่วนข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากการประเมินโดยผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง พบว่า ควรจัดครูออกเยี่ยมบ้านทุกภาคเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองกับโรงเรียนได้และเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ โรงเรียนต้องมีแผนงานหรือโครงการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน กำหนดเป้าหมายของหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา นอกจากนี้ ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนทุก ๆ ด้าน อยากให้โรงเรียนเป็นต้นแบบในการสืบสาน

วัฒนธรรมท้องถิ่น และมีคณะกรรมการจากชุมชน องค์การทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยระดมสรรพกำลังเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ต่อไป และเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในพื้นที่ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ พินพา ตามี (2540 : จ) ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายวางแผน และประเมินผลการทำงาน ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังต้องการร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ และต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานในพื้นที่ ตามการประเมินของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เช่นเดียวกับการประเมิน โดยผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร ในส่วนข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ตามการประเมินของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ นักเรียน ให้มีการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาในแต่ละเดือนเพื่อรับรู้ปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาต้องการจัดประชุมแบบสัปดาห์เพื่อสะดวกและประหยัดในการเดินทาง นอกจากนี้ยังต้องการจัดตั้งภาคีเครือข่ายชุมชน ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อระดมสรรพกำลังในการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ และเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรให้กับครูและนักเรียน ตลอดจนให้มีสร้างเอกลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากผู้เรียนยังให้ความสำคัญในการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อย สอดคล้องกับ ลำเพย เย็นมนัส (2542 : 64) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน การให้ คำปรึกษา การแสวงหาแหล่งสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ เอกราช ฉัตรใจคำ (2542 : 59) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารโดยร่วมประชุมปรึกษาหารือ จัดทำแผนงานประจำปี ช่วยหาแนวทางแก้ปัญหา ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งและติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการที่แต่งตั้ง แต่ในส่วนของการสนับสนุนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปฏิบัติได้เพียงบางส่วนและไม่มีการประสานงานกับผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานในพื้นที่ จากการประเมิน โดยผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า กลุ่มสตรี ผู้นำศาสนาและผู้ประกอบการเกี่ยวกับการ

มีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ เห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านร่วม ประเมินอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านร่วมรับผล ด้านร่วมสรุป ด้านร่วมคิด และด้านร่วมทำตามลำดับ

ส่วนข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากการประเมินโดยผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า กลุ่มสตรี ผู้นำศาสนาและผู้ประกอบการ คือ ต้องการให้ชุมชนช่วยสนับสนุนทั้งเป็นที่ปรึกษา ช่วยระดมทุนและพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่นช่วยเหลือด้านวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ให้ครูและนักเรียนมากที่สุด นอกจากนี้ยังต้องการมีส่วนร่วมประเมินและรับรู้ผลการประเมินเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้โรงเรียนในฝันมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานตลอดไป และมีชื่อเสียงเทียบเท่ากับโรงเรียนในเมือง

2. ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน คือ ด้านคุณภาพนักเรียนด้านการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน และด้านชุมชนมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเรียนรู้และพัฒนา ด้านงบประมาณและทรัพยากร อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านผู้เรียนมีความพร้อมทางด้านการใช้ทักษะด้านอาชีพ คือ โรงเรียนป่าซางมีจุดเด่นคือนักเรียนมีความสามารถด้านการกีฬา ด้านวิชาอาชีพ และมีจิตสำนึกรักย่ประเทศศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนชุมชนก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุนในการพัฒนาโรงเรียนป่าซางสู่มาตรฐานในฝัน คือ ชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยพัฒนาโรงเรียนในฝันและยอมเสียสละเวลาเพื่อพัฒนาโรงเรียนป่าซางให้เป็นโรงเรียนในฝัน ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีระบบการบริหารที่จะนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น ส่วนจุดด้อย คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา คือ นักเรียนยังขาดกระบวนการคิด จึงควรให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลายและเน้นกระบวนการคิดมากกว่าการจำ และควรจัดคาบคั่นคว่ำให้กับนักเรียน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ด้านงบประมาณและทรัพยากร เช่น ขาดผู้อุปถัมภ์โรงเรียน มีชมรมผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่า อบต.หรือ อบจ. แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเท่าที่ควร ดังนั้นในการพัฒนาการศึกษาจึงเห็นควรให้ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการระดมทุนจัดสรร และใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบุคลากรในท้องถิ่นและสถาบันศาสนาจะช่วยอบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนมีพฤติกรรมสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และผู้ปกครองนักเรียนต้องมีจิตสำนึก มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความพร้อมของบุตร มีเทคนิคการอบรมเลี้ยงดูบุตร ปฏิบัติตามเจตคติที่ดีในการศึกษา ให้เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ ส่วนทางโรงเรียนหรือ

สถานศึกษามีหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพิ่มเติม ขณะเดียวกันผู้ปกครองนักเรียนจะต้องให้ความร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในแนวเดียวกับที่ปลูกฝังในโรงเรียน ให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรหรือแหล่งเรียนรู้ทางวิชาชีพแก่โรงเรียน พร้อมชี้แนะการจัดหลักสูตรวิชาเลือก (เพิ่มเติม) ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2536 : 54-55)

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝันพบว่ากลุ่มเป้าหมายต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในฝันในรูปแบบของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน ชุมรมผู้ปกครองนักเรียน ชุมรมศิษย์เก่าและเป็นวิทยากรท้องถิ่น แต่ทั้งนี้โรงเรียนต้องมีการปรับโครงสร้างการบริหาร และมีความสัมพันธ์กับชุมชน โดยให้ครูออกเยี่ยมบ้านนักเรียนและมีมนุษยสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและให้วิทยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรในรายวิชาเลือก(เพิ่มเติม)

4. ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนป่าขางสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน โดยชุมชนเห็นว่า โรงเรียนป่าขางได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาในด้านการสื่อสาร การศึกษาและสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูป ICT (Information Communication Technology) โรงเรียนหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 1) ที่กล่าวว่า ความคาดหวังของรัฐบาล ที่มุ่งมั่นจะให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในรูปการปฏิรูปการศึกษามีหลายประการ และประการสำคัญประการหนึ่งก็คือ “โรงเรียนเพิ่มศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา” ดังนั้นภารกิจหลักของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันที่สำคัญคือ จัดทำโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนชั้นดี มีการบริหารจัดการให้มีศักยภาพสูงสุดในการใช้ ICT ซึ่งคนในยุคใหม่ที่จะอยู่ในสังคมโลกเทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างกลมกลืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานที่เพียงพอในด้าน ICT และในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้โดยใช้ ICT นอกจากนี้จากข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าขาง ควรเพิ่มห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการคณิตศาสตร์ให้มากขึ้น และให้นักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตของโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ส่วนด้านกระบวนการเรียนรู้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยให้เรียนรู้เชิงลึกในแต่ละวิชา และให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด และโรงเรียนพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ โดยใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี ควรปลูกฝังพื้นฐานเรื่องอาชีพตามสภาพท้องถิ่น และควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้

จากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งประเวศ วะสี (2543 : ง) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงๆ ซึ่งสถานการณ์จริงของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอาผู้เรียนแต่ละคนเป็นตัวตั้ง ครูจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรม และการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านทั้งทางกาย ทางจิตหรืออารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา ซึ่งรวมถึงพัฒนาการทางจิตวิญญาณด้วย ประวิทย์ บึงส่วง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 79) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเองและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ท้าทาย ให้กำลังใจ และช่วยแก้ปัญหา หรือชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 30 -34) ที่แนะนำว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สิ่งที่ผู้สอนควรพิจารณา คือ การสอนที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา โดยกระบวนการดังกล่าว ได้แก่ การให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่ โดยแสวงหา รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้านอาคารสถานที่ นักเรียนควรช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน การแต่งกายถูกระเบียบ ด้านพฤติกรรมครู เห็นว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ได้สอนตามแผน ในขณะที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 8) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การสอนของครูในอันดับแรกคือ การเตรียมการสอนทั้งเนื้อหา และวิธีการ ดังนั้นการที่ครูได้ปฏิบัติการสอนตามแผนที่กำหนดไว้ จะเป็นทิศทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

ความพึงพอใจของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง ในระดับสูงสุด พบว่า โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมสวยงาม ร่มรื่น สะอาด มีความเป็นระเบียบและมีบรรยากาศเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาระบบบริหารและการจัดการของโรงเรียนในฝัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 25) ที่กล่าวว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนจะต้องพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็ง ลดความเสี่ยง ขจัดภัย อุปสรรคที่ก่อปัญหาให้นักเรียน โดยการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และแนวทางการปฏิบัติต่อนักเรียนที่เสริมสร้างความไว้วางใจ ความอบอุ่น ปลอดภัย

ส่วนความพึงพอใจของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง รองลงมา คือ โรงเรียนมีห้องสมุด มีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์

และห้องปฏิบัติการต่างๆ ที่ให้นักเรียนได้ใช้อย่างเพียงพอและทันสมัย ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความพึงพอใจของครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชื่นพื้นฐานและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นโรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง ด้านการบริหาร พบว่า ควรจัดระบบ ICT ให้มีความชัดเจนและได้ประโยชน์อย่างแท้จริงและส่งเสริม ICT ในทุกกลุ่มสาระให้เสมอภาคกัน ระบบบริหารยังไม่ชัดเจนและมีบุคลากรฝ่ายบริหารมากเกินไป ควรปรับปรุงการบริหารด้านวิชาการให้เข้มข้นมีระดับมาตรฐานสูงกว่านี้ และควรให้ครูเข้าห้องสอนอย่างเต็มที่และเน้นงานด้านการสอนเป็นหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ควรพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจเป้าประสงค์ของโรงเรียน และควรปรับปรุงด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชัดเจนโดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ ด้านผลผลิตของนักเรียน พบว่า ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมากนัก ผลผลิตของนักเรียนยังมีไม่หลากหลาย และควรให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดชนิดของผลิตภัณฑ์เอง ด้านการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ครูควรเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ควรสอดแทรกจริยธรรม และคุณธรรมในเนื้อหาการเรียนรู้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและเพื่อนนักเรียนได้ร่วมประเมินผลงานนักเรียนและควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง คิดเป็น ทำเป็น รู้จักการแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบและช่วยเหลือกัน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่า ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะจากอินเทอร์เน็ต และควรปรับปรุงระบบ ICT ให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้ตลอดเวลา ด้านพฤติกรรมนักเรียน พบว่า โรงเรียนควรปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียนเกี่ยวกับกิริยามารยาท ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การแต่งกายและความสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ซึ่งจากความคิดเห็นเพิ่มเติมของครู คณะกรรมการสถานศึกษาชื่นพื้นฐานและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนของ สมศักดิ์ สินธุเวชญ์ (2541 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการศึกษาของไทยซึ่งอาศัยชุมชนเป็นผู้กำหนดนโยบายและเข้ามาจัดการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ยังไม่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ และศักยภาพของตนเองในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของชุมชน การประสานงานในชุมชนและการชักนำชุมชนเข้ามาร่วมพัฒนา การศึกษา จึงทำให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและประเทศชาติ และสอดคล้องกับนโยบายในการพัฒนาโรงเรียนในฝันตามแนวดำเนินงานในแผนกลยุทธ์หลัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 23 - 56) ดังนั้น โรงเรียนในฝันจึงควรสร้างความเข้มแข็ง โดยการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในฝันให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของโครงการอย่างสมบูรณ์ ต่อไป

ส่วนนักเรียนโรงเรียนป่าซาง พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนา โรงเรียน ให้เป็นโรงเรียนในฝัน นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นโรงเรียน ในฝัน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นและปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แต่จุดด้อยที่ต้องแก้ไขปรับปรุงคือนักเรียนได้รับการฝึกทักษะการ สื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่นักเรียน ไม่คุ้นเคยและไม่ได้ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขาดในการเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรหา ครูสอนภาษาต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดภาษามาสอนแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ภูวิภาดาบรรณ (2542 : 81) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถให้งานที่ท้าทายนักเรียนไม่ว่าเก่งหรืออ่อน ให้คิดอย่างสร้างสรรค์ได้ ถ้านักเรียน มีแรงจูงใจที่ดี และนักเรียนจะพยายามทำสิ่งที่อยากให้อำนาจสำเร็จได้

5. โครงสร้างการบริหารและการบริหารจัดการในการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐาน โรงเรียนในฝันของโรงเรียนป่าซาง มีการปรับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนป่าซาง ภายในเป็นแบบกระจายอำนาจลงสู่ระดับฝ่ายและกลุ่มงานคือ ฝ่ายบริหาร 4 ฝ่าย และ 6 กลุ่มงาน ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายธุรการ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายธุรการ และงานสำนักงานกลุ่มธุรการ มีหัวหน้ากลุ่มงานธุรการทำหน้าที่ ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่าย วิชาการและงานสำนักงานกลุ่มวิชาการ มีหัวหน้ากลุ่มงานทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายปกครอง และงานสำนักงานกลุ่มปกครอง มีหัวหน้ากลุ่มงาน ปกครองทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริการ มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริการ และงาน สำนักงานกลุ่มบริการ มีหัวหน้ากลุ่มงานบริการ ทำหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายบริการ กลุ่มงานแผนงาน มีหัวหน้ากลุ่มงานแผนงาน และงานสำนักงานกลุ่มงานแผนงาน มีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มฯ กลุ่ม เทคโนโลยีสารสนเทศและการงานอาชีพ มีหัวหน้ากลุ่มงานเทคโนโลยีฯ และงานสำนักงานกลุ่ม งานเทคโนโลยีฯ มีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานเทคโนโลยีฯ และคณะกรรมการที่ปรึกษางานบริหาร มี การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ เป็นกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ยัง มีการปรับปรุงระบบการประสานงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นให้เข้ามา มีส่วนร่วมในด้านการระดมทุน การจัดการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียน และท้องถิ่นระยะยาว การประคับประคองให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทราบและเข้าใจในระบบการ บริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนป่าซางเป็นโรงเรียนในฝัน ให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันอย่างสมบูรณ์ และยั่งยืนสืบต่อไป

จากการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โรงเรียนป่าซางได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 – 2548 ตามโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน จนสามารถทำให้โรงเรียนป่าซาง บรรลุเป้าหมายทุกด้านตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนในฝันของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ โรงเรียนป่าซางได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในด้าน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป ร่วมประเมิน และร่วมรับผลการพัฒนา และในที่สุดโรงเรียนป่าซาง ผ่านเกณฑ์การประเมินโรงเรียนในฝัน โดยได้ประกาศให้เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน และรับป้ายรับรองการเป็นโรงเรียนในฝันอย่างสมบูรณ์แบบด้วยความภาคภูมิใจ เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2548 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไปในการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานโรงเรียนในฝัน มีดังนี้

1.1 ควรสร้างความตระหนักและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในฝันให้ชุมชนในท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องทราบหลักการและนโยบายของโรงเรียนในฝันตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่แท้จริงและอย่างทั่วถึง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้จากการวิจัย พบว่า ชุมชนยังมีความคิดว่าหากตนเองมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนในฝัน จะต้องช่วยบริจาคเงินและอุทิศเวลาให้กับทางโรงเรียนจนไม่มีเวลาในการประกอบอาชีพ

1.2 ควรนำกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ไปใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนในฝัน เนื่องจากการวิจัย พบว่า ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ได้นำกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ดังนั้น โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาโรงเรียนในฝันให้ยั่งยืนต่อไป

1.3 ควรศึกษาบริบทของโรงเรียน ศักยภาพและความต้องการของท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียนในฝัน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ จากการวิจัย พบว่า ชุมชนมีความพร้อมด้านแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่ผู้เรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นน้อย ดังนั้น โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นให้ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

1.4 ควรจัดระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนในฝัน โดยกระจายอำนาจลงสู่ระดับกลุ่มงาน มีความคล่องตัวในการทำงาน และให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทั้งนี้ จากการวิจัย พบว่า ระบบการบริหารของโรงเรียนไม่มีผู้รับผิดชอบด้านชุมชนโดยตรง จึงขาดการประสานงานกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง ดังนั้น โรงเรียนจะต้องมอบหมายให้มี

บุคลากรผู้รับผิดชอบและดำเนินการเกี่ยวกับชุมชน ในการจัดตั้งชมรมผู้ปกครองนักเรียน ชมรมศิษย์เก่า และสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน เพื่อระดมสรรพกำลังในการพัฒนาโรงเรียนในฝัน

1.5 ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเน้นการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ทั้งนี้จากการวิจัย พบว่า นักเรียนมีจุดด้อยด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ และด้านกระบวนการคิด ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมแบบบูรณาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำเสนอตามศักยภาพและความสนใจ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 ควรประสานกับผู้เชี่ยวชาญในเขตพื้นที่การศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ ศึกษาธิการ เป็นผู้เชี่ยวชาญและกำกับดูแลโรงเรียนในสังกัด สามารถให้ข้อเสนอแนะและข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตลอดจนมีส่วนร่วมในการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้อยู่ในช่วงเวลาที่จำกัด ผู้วิจัยจึงไม่สามารถดำเนินการได้

2.2 การจัดกิจกรรมในกระบวนการวิจัย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันทั้งด้านอาชีพ วุฒิทางการศึกษา และตำแหน่งทางสังคม ดังนั้นกิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้แสดงความคิดเห็น และสะท้อนความรู้สึกที่แท้จริงออกมาให้มากที่สุด ควรระวังอย่าให้เกิดการข่มทางความคิดหรือชักนำให้คนอื่นเห็นคล้อยตามกับผู้ที่พูดเก่ง (Dominate) โดยยึดหลักการสนทนากลุ่ม